

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399
mh.mudde@mindef.nl

VERSLAG

Veertigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 12 november 2012

Aanwezig:

Mevr. S. Poepjes	Gedeputeerde Provincie Fryslân
Maj K.F. Beek-Regnery	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Sectie Communicatie
Dhr. A. Bennen	Gemeente Leeuwarden
Dhr. drs. ing. A.W.C. Van den Biggelaar	Ministerie van Defensie Directie Milieu Ruimte en Vastgoed
Mevr. A. Boersma	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Dhr. Drs. J.H.B.W. Elgershuizen	Milieuplatform Leeuwarden
LtKol A.J.P. Hardenbol	CLSK, Hoofd Bureau Geluidhinder, zonering en rapportering
Dhr. J.S. Keizer	Wethouder gemeente Leeuwarderadeel
Tlt Van Lummel	CLSK, Bureau Geluidhinder, zonering en rapportering
Maj G.E. Van der Meijden	Vliegbasis Leeuwarden Hoofd Luchtverkeersbeveiliging
Dhr. T. Van Mourik	Waarnemend Burgemeester gemeente Menameradiel
Dhr. drs. M.H. Mudde	Dienst Vastgoed Defensie Directie Noord (secretaris)
Mevr. H. Rijpstra	Wethouder Tytsjerksteradiel
Dhr. S. Slotegraaf	Provincie Fryslân
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden (tot en met punt 10.1, 4 ^e *)
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
Kol G.G. Verhaaf	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menameradiel

Afwezig:

Mevr. L.I. Diks (Wethouder gemeente Leeuwarden) - wordt vervangen door dhr. A. Bennen

- Opening**
De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering. Aangezien een aantal personen voor het eerst aanwezig is wordt een voorstelrondje gemaakt.
- Mededelingen**
De secretaris doet mededeling van de berichten van verhindering.
Daarnaast deelt hij mede dat dhr. Van den Biggelaar aanwezig is om een toelichting te geven op de stand van zaken van het Luchthavenbesluit vliegbasis Leeuwarden (*agendapunt 8*).
Op verzoek van dhr. Verf zijn de volgende stukken uitgereikt:
 - Brief van dhr. Verf aan leden van de COVM (d.d. 26 oktober 2012 over de instelling van een permanent geluidmeetnet (*bijgevoegd als nr. LW/12.41/3 bij dit verslag*))
 - Persbericht provincie Fryslân van 22 december 2012 (“JSF lijkt mogelijk op Leeuwarden”)(*bijgevoegd als nr. LW/12.41/4 bij dit verslag*).Op voorstel van dhr. Verf wordt besloten het onderwerp permanent geluidmeetnet en de bovengenoemde stukken te agenderen voor de eerstvolgende vergadering.
Bij de vergaderstukken is tevens bijgevoegd het niet geagendeerde klachtenoverzicht over de maand september 2012. Besloten wordt dit te bespreken onder punt 10.1.
- Suggesties voor te bespreken onderwerpen**
Dhr. Keizer merkt op dat enige tijd geleden in de commissie in het kader van de discussie over de opvolging

van de F16 kort is gesproken over de afgeleide werkgelegenheid van de vliegbasis Leeuwarden. Hij wil de volgende vergadering wat meer informatie over dit onderwerp. (*Noot secretaris: Notitie ... is bijgevoegd als nr. LW/... bij dit verslag*)

Dhr. van Mourik stelt voor om de volgende vergadering de plannen van de provincie Fryslân betreffende de bouw van windturbineparken te agenderen. Hij merkt op dat deze plannen mogelijk consequenties kunnen hebben voor de vliegbasis Leeuwarden. **Dhr. Mudde** antwoordt dat door de Dienst Vastgoed Defensie deze en andere plannen die van invloed kunnen zijn op militaire belangen, worden gevolgd en dat waar nodig wordt gereageerd in het kader van de planologische procedures. Het obstakelbeheergebied en het radarverstoringgebied van de vliegbasis Leeuwarden zijn daarnaast vastgelegd in het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening, dat richtinggevend is voor de ruimtelijke plannen van gemeenten en provincies. Hierdoor worden inbreuken op de militaire belangen (waaronder de vliegveiligheid) voorkomen. **De voorzitter** stelt vast dat de vraag van dhr. van Mourik hiermee is beantwoord zodat verdere agendering van dit onderwerp niet nodig is.

4. Inventarisatie gesprekspunten publiek

De voorzitter vraagt of er op de publieke tribune personen zijn die bij een van de agendapunten het woord wensen te voeren. Dit is niet het geval.

5. Verslag vorige vergadering

Het verslag van de op 5 maart 2012 gehouden negenendertigste vergadering van de commissie (toegezonden als nr. LW/10.40/1) wordt vastgesteld met de volgende wijziging:

* Blz 1, Aanwezigen: schrappen: "Mevr. H. Rijpstra Wethouder Tytsjerksteradiel".

Naar aanleiding van het verslag wordt het volgende opgemerkt:

* Blz. 2, ag.pt 5, 2^e *: **Dhr. Keizer** vraagt hoe het bezoek van de basisschool van Cornjum aan de vliegbasis Leeuwarden is verlopen. **Mevr. Beek** antwoordt dat het bezoek recentelijk heeft plaatsgevonden met een op het niveau van de leerlingen (onderbouw versus bovenbouw) toegespitst programma. Daarnaast heeft een F16 vlieger een bezoek gebracht aan de school. Het bezoek is zowel de vliegbasis als de school goed bevallen en heeft wederzijds bijgedragen aan begrip. In januari 2013 zal een vergelijkbaar programma worden gevolgd door de basisschool van Marssum. **De voorzitter** geeft aan daar ook wel een keer bij te willen zijn. **Dhr. Verhaaf** nodigt haar uit voor een volgende keer. **Dhr. Elgershuizen** vraagt hoe het programma van de kleinere kinderen er uit zag. **Mevr. Beek** antwoordt dat bij de onderbouw de nadruk minder op het verstrekken van informatie heeft gelegen en meer op het zien en beleven. **De voorzitter** merkt op dat de pedagogische aspecten met name een zaak van de betrokken leerkrachten is. De vliegbasis moet zich beperken tot het verstrekken van informatie en comfort. **Dhr. Elgershuizen** benadrukt het belang van goed overleg tussen Defensie en de leerkrachten, zodat die in voorkomend geval kunnen inspelen angstgevoelens van leerlingen. **Dhr. Verf** bevestigt dat kinderen meer overlast ervaren dan volwassenen. Hij pleit ervoor dat scholen worden geïnformeerd over oefeningen waarbij grote aantallen vliegtuigen kort na elkaar starten. **Mevr. Beek** antwoordt dat grote oefeningen altijd vooraf worden aangekondigd door middel van nieuwsbrieven en dergelijke. **De voorzitter** stelt voor hier volgende vergadering nog eens op terug te komen.

6. Lijst van aandachts- en actiepunten

De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde (toegezonden als nr. LW/10.40/2, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering:

* Punt 1: Aanwijzing vaste vice-voorzitter

Besloten wordt dhr. Keizer aan te wijzen als vaste vice-voorzitter van de commissie

* Punt 6: Normering Kosteneenheid/Ontwikkeling Europese norm

Vastgesteld wordt dat er met betrekking tot dit onderwerp geen ontwikkelingen zijn.

7. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken

Alle ingekomen en verzonden stukken zijn genoemd bij de overige agendapunten.

8. Luchthavenbesluit Vliegbasis Leeuwarden

Dhr. van den Biggelaar geeft een toelichting op de stand van zaken van de voorbereiding van het Luchthavenbesluit Vliegbasis Leeuwarden. De tekst van zijn presentatie is hieronder integraal ingelast. Op 2 maart 2011 is het ontwerp Luchthavenbesluit besproken in een ambtelijk overleg tussen Defensie en de betrokken gemeenten op het stadhuis van Leeuwarden. In de beleidbrief van 8 april 2011 is een reductie van het aantal F16 aangekondigd van 87 naar 68. Op basis van deze brief moest er een nieuwe vliegveldbelegging worden vastgesteld. In december 2011 is besloten de huidige belegging van de vliegbasis Leeuwarden met 2 F16 squadrons te handhaven waarbij Leeuwarden tevens een gedeelte van de vliegbewegingen accommodeert die horen bij de eventuele terugplaatsing op Volkel van de nu in de VS

geplaatste opleidingseenheid. Vervolgens is de procedure hervat. Al snel bleek echter dat in het Luchthavenbesluit voor de Ke systematiek werd verwezen naar een verouderde ministeriële regeling van Verkeer en Waterstaat die eerst moest worden vervangen. De nieuwe ministeriële regeling "berekening geluidsbelasting militaire luchthavens in Kosteneenheden" is op 1 oktober 2012 in werking getreden (stc. nr. 11403 d.d. 11 juni 2012). In deze regeling is opgenomen dat de huidige geluidszone (die oorspronkelijk is berekend zonder 65 dB(A) drempelwaarde kan worden gehandhaafd (in het toekomstige Luchthavenbesluit). In september is gestart met het interdepartementaal overleg (met o.a. I&M, en V&J). De wetgevingstoets maakt hiervan onderdeel uit. Aangezien Leeuwarden de eerste is in een reeks Luchthavenbesluiten is er extra aandacht voor de juridische aspecten waarbij ook de landsadvocaat is betrokken. Het is de verwachting dat er eind van deze maand interdepartementale instemming is waarna het Luchthavenbesluit kan worden geagendeerd voor de ICIM (Interdepartementale Commissie Infrastructuur en Milieu).

Op 11 juli 2012 heeft overleg plaatsgevonden tussen Defensie met burgemeester Van Mourik van Menameradiel (over m.n. Marssum) en Wethouder Keizer van Leeuwarderadeel (over Jelsum en Koarnjum). Mede op basis van dit gesprek zijn afspraken gemaakt (en schriftelijk vastgelegd) over de potentiële bouwlocaties binnen de geluidszone.

Aangezien het Luchthavenbesluit Leeuwarden geen nieuw beleid bevat, kan (overeenkomstig art. XIX Wet Luchtvaart) voor de rest van de procedure voor de vaststelling de verkorte procedure worden gehanteerd. Deze procedure is als volgt:

December 2012	Behandeling in de ICIM. (Wordt CEZIM: Commissie voor Economische Zaken Infrastructuur en Milieu)
1 ^e kwartaal 2013	Behandeling in de RI&M (Raad voor Infrastructuur en Milieu. Wordt REZIM: Raad voor Economische Zaken Infrastructuur en Milieu)
2 ^e kwartaal 2013	Behandeling in de Ministerraad
3 ^e kwartaal 2013	Advies door de Raad van State.
4 ^e kwartaal 2013	Vaststelling van het Luchthavenbesluit Leeuwarden en publicatie in het Staatsblad.

De voorzitter stelt vast dat het ontwerp-besluit nog niet is gevoegd bij de toegezonden vergaderstukken en dus ook nog niet inhoudelijk kan worden behandeld. **Dhr. Bennen** vraagt of er nog gelegenheid komt voor het indienen van zienswijzen. **Dhr. van den Biggelaar** antwoordt dat in het besluit de bestaande aanwijzing één op één is overgenomen, zodat ingevolge artikel 19 van de Wet Luchtvaart de verkorte procedure kan worden toegepast. Deze voorziet niet in advisering door de commissie, ter visie legging en bestuurlijk overleg. De bestaande beperkingen voor het ruimtegebruik blijven gelden, met dien verstande dat de bouw mogelijkheden binnen de geluidszone iets worden verruimd. **Dhr. van Mourik en dhr. Keizer** bevestigen dat hierover tijdens en aansluitend aan het op 11 juni 2012 gevoerde overleg bevredigende afspraken zijn gemaakt. **Dhr. Verf** merkt op dat de vaststelling van het Luchthavenbesluit diverse malen is uitgesteld en vraagt of ten aanzien van de verruimde woningbouw mogelijkheden op de definitieve vaststelling kan worden geanticipeerd. **Dhr. van den Biggelaar** antwoordt dat de afspraken al bindend zijn voor Defensie, maar dat het Besluit Militaire Luchthavens pas geldt als het Luchthavenbesluit in werking is getreden. Vastgesteld dat de voorbereiding van de verlening van de bouwvergunningen al wel ter hand kan worden genomen.

9. Opvolging F-16

Dhr. Hardenbol zet uiteen dat hij naar aanleiding van de inbreng van dhr. Verf in de vorige vergadering over nieuwe Amerikaanse geluidmetingen/milieu-effectrapportages betreffende de F-35 een gesprek heeft gehad met dhr. Verf, dhr. Veldman en mevr. Tigchelaar. Tijdens dat, door hem als vruchtbaar ervaren, gesprek zijn de belangrijkste vragen en aandachtspunten benoemd. Hij zal in de komende periode deze punten de nodige aandacht geven en terugkoppelen naar dhr. Verf.

Dhr. Hardenbol geeft vooruitlopend daarop aan dat medio voorjaar 2013 in de Verenigde Staten aanvullende metingen met de F-35 zullen plaatsvinden. Momenteel worden voorbereidingen getroffen door het F-35 Joint Program Office om de bestaande F-35 geluidsmetingen uit te breiden. Hiervoor heeft Nederland deelname aangeboden. De onderhandelingen hiervoor zijn begonnen. Eind 2012 is pas met zekerheid te zeggen of, en zo ja hoe, de Nederlandse input wordt gefaciliteerd in het meetprogramma. Een van de testen die Nederland wil inbrengen is een "low-noise take off & landing profile" om het geluidsniveau van de F-35 tijdens start en landing te reduceren. **Dhr. Hardenbol** stelt voor dat de commissie de rapportage betreffende deze aanvullende metingen afwacht en dat hij daarnaast in contact blijft met dhr. Verf over de input van het onderzoek. **Dhr. Verf** vindt dat een goede afspraak en is blij met het nieuwe onderzoek. Hij wil graag de eerdere aandachtspunten van COVM en RIVM inbrengen. Een aandachtspunt van hem blijft de vertaling van de bij zeer droge omstandigheden gedane metingen naar de klimatologische omstandigheden in Nederland. **Dhr.**

Verhaaf benadrukt dat uit wetenschappelijk oogpunt bewust is gekozen voor het houden van metingen onder ideale/constante omstandigheden. Daarbij zijn Nederlandse deskundigen betrokken bij het team om een verantwoorde vertaling naar de Nederlandse modellen mogelijk te maken. **De voorzitter** benadrukt het belang van goede communicatie over het programma en de resultaten.

Dhr. Verf stelt voor om de volgende vergadering het onderwerp "grondgebonden geluid van de F-35" te agenderen. **Dhr. Hardenbol** zal daartoe een korte gespreksnotitie voorbereiden. **Dhr. Verf** zal eveneens een korte notitie over dat onderwerp voorbereiden.

10. Klachtenbehandeling.

10.1 Klachtenoverzicht Sectie Communicatie vliegbasis Leeuwarden.

- * Overzicht januari 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3a)

Dhr. Verf constateert dat 11 van de 25 klachten afkomstig zijn uit Dronrijp. Mevr. Beek merkt in reactie op dat 9 van die klachten afkomstig zijn van dezelfde persoon. De vliegbasis heeft getracht met hem in gesprek te komen, maar daaraan bestond bij deze klager geen behoefte. **Dhr. Verf** vraagt wat er gebeurd is met klacht nr. 20 betreffende vervuiling van een gevel door uitstoot van vliegtuigen. **Dhr. Elgershuizen** merkt op dat er ook sprake kan zijn van bodemverontreiniging. **Mevr. Beek** antwoordt dat die klacht is doorgestuurd naar de afdeling Claims. Over de afdoening daarvan krijgt zij doorgaans geen terugkoppeling. Zij zal hier navraag naar doen. **De voorzitter** ziet de afdoening van deze klacht graag terug in de commissie, inclusief de eventueel aanwezige resultaten van analyses van de mogelijke verontreiniging.
- * Overzicht februari 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3b)

Dit overzicht geeft geen aanleiding tot vragen of opmerkingen
- * Overzicht maart 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3c)

Dhr. Veldman wijst op het grote aantal klachten dat tussen 26 en 30 maart is ingediend over het demonstratievliegen. Dit in tegenstelling tot de in het persbericht aangekondigde periode van 27 februari tot 2 maart waarbinnen helemaal geen klachten zijn ingediend. **Mevr. Beek** geeft als verklaring voor dat verschil, dat in die eerste periode vanwege weersomstandigheden niet gevlogen kon worden. Daardoor is het programma deels doorgeschoven naar eind maart. **Dhr. Veldman** blijft zijn grote bezorgdheid uiten over het grote aantal klachten dat ieder jaar weer wordt ingediend over het demonstratievliegen. Hij pleit ervoor de geluidsoverlast te beperken door het aantal vliegbewegingen van de demonstratievliegers boven de vliegbasis Leeuwarden te verminderen. **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat het programma van de demonstratievlieger al maximaal wordt gespreid over de vliegbasis Woensdrecht, Volkel, Leeuwarden en de schietrange de Vliehors. Bovendien vindt het meest intensieve gedeelte plaats in de Verenigde Staten. Het is echter noodzakelijk om een deel van het programma lokaal uit te voeren. **Dhr. Verhaaf** benadrukt dat de opdracht voor de uitvoering van deze activiteit op politiek/bestuurlijk niveau wordt gegeven. **De voorzitter** begrijpt dat, maar vindt het wel van belang dat het signaal van dhr. Veldman doorklinkt. Zij oppert dat de nieuwe Minister van Defensie hierop aangesproken zou kunnen worden. **Dhr. Verf** stelt voor dat de scholen vooraf geïnformeerd worden als het demonstratievliegen plaatsvindt. **Mevr. Beek** antwoordt dat dit al gebeurd door middel van sociale media en persberichten. **Dhr. van der Meijden** merkt op dat het lastig is om heel specifiek aan te geven op welke momenten er gevlogen gaat worden door de demonstratievlieger. Dat oefenprogramma moet namelijk worden ingepast in het reguliere programma van de vliegbasis. **De voorzitter** kan zich dat voorstellen, maar stelt wel voor om zoveel mogelijk aan te geven op welke dagen/dagdelen een en ander gepland is.

Dhr. Elgershuizen wijst op klacht nr. 275 over een grote schrikreactie bij leerlingen van een basisschool, die mede namens heel veel ouders is ingediend. Hij stelt dat een dergelijke klacht zwaarder zou moeten meetellen in de rapportage. **De voorzitter** is van mening dat een dergelijk onderscheid in de praktijk moeilijk te maken zal zijn. Zij kan zich wel voorstellen dat in de jaarrapportage de algemene opmerking wordt gemaakt dat sommige individuele klachten namens een grotere groep personen kan zijn ingediend. **Dhr. Elgershuizen** onderschrijft dat voorstel. Zijns inziens moet gesteld worden dat het geregistreerde aantal klachten het minimale weergave is van het totale aantal. **Mevr. Beek** geeft aan dat de werkwijze van de Staf Communicatie erop is gericht om inhoudelijk door te vragen naar de aard en omvang van de geluidhinder. Het resultaat daarvan wordt in de rapportage verwoord. **Dhr. van Mourik** heeft geconstateerd dat uit de beschrijving van de klacht duidelijk blijkt dat er meer personen overlast hebben ondervonden. **De voorzitter** stelt vast dat er geen overeenstemming bestaat over het opnemen van een algemene formulering in de rapportage en sluit de discussie over dit onderwerp.
- * Overzicht april 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3d)

Dhr. Veldman wijst erop dat voor het eerst een klacht is geregistreerd van een inwoner van Wirdum. Het betrof een persoon die erg geschrokken was omdat hij dacht dat een toestel neerstortte. Hij vraagt of men genoeg heeft genomen met de minimale afdoening dat uitleg is

gegeven over de vliegvoorschriften. **Dhr. Verhaaf** benadrukt dat alle klachten serieus worden genomen. De oorzaak van de klacht wordt nagegaan, waarna – op een uitvoeriger en meer empatischer wijze dan blijkt uit de registratie- wordt teruggekoppeld naar de klager.

Dhr. Veldman merkt op dat er veel klachten worden ingediend betreffende vlieggedrag van gastvliegers. Hij vraagt of deze vliegers vooraf geïnformeerd worden over de lokale situatie en procedures. Indien er desondanks fouten worden gemaakt worden de vliegers daar direct op aangesproken.

Dhr. Verf wijst er op dat bij de afdoening van een klacht (nr. 120) over de oefening Frisian Flag is gesteld dat de intensiteit en het scenario tijdens de twee weken wordt opgebouwd. Hij vraagt of dat juist is; zijns inziens neemt het aantal starts en landingen gedurende die periode niet toe. **Dhr. Verhaaf** bevestigt dat het aantal vliegbewegingen min of meer gelijk blijft. Maar de complexiteit van de scenario's neemt wel toe. **Dhr. van der Meijden** vult aan dat daardoor in het begin van de oefening wel meer spreiding is tussen starts.

* Overzicht mei 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3e)

Dhr. Verf vraagt naar aanleiding van de afdoening van klacht 143, waarom in dat geval het vliegtuig niet snel hoogte maakte. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat geen gebruik gemaakt is van de naverbrander, teneinde niet te snel in de breedterichting uit de geluidszone te lopen.

* Overzicht juni 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3f)

Dit overzicht geeft geen aanleiding tot vragen of opmerkingen

* Overzicht juli 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3g)

Dit overzicht geeft geen aanleiding tot vragen of opmerkingen

* Overzicht augustus 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3h)

Dit overzicht geeft geen aanleiding tot vragen of opmerkingen

* Overzicht september 2012 (toegezonden als nr. LW/12.40/3i)

Dhr. Verf stelt vast dat er 7 klachten zijn ingediend door een inwoner van Damwald. Hij had het een goede zaak gevonden indien die mevrouw zou zijn uitgenodigd door de vliegbasis. **Mevr. Beek** antwoordt dat, dat ook is gedaan en dat tevens geweest is op de vergaderingen van de COVM. Mevrouw heeft daar geen gebruik van willen maken.

10.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten

Door het secretariaat zijn geen afschriften van schriftelijk ingediende klachten ontvangen.

10.3 Jaarrapportage geluidinderklachten Koninklijke Luchtmacht 2011

Dhr. Hardenbol geeft een korte toelichting op de door het Commando Luchtstrijdkrachten opgestelde landelijke klachtenrapportage over 2011 (toegezonden als nr. LW/12.40/4). Ten opzichte van eerdere rapportages is deze rapportage beknopter van opzet. **Dhr. Hardenbol** merkt op dat helaas nog geen gevolg is gegeven aan de tijdens de vorige vergadering van de COVM gemaakte opmerkingen (noot secretaris, zie blz. 4, punt 9.3 18^e tot en met 34 regel van verslag 39^e vergadering). Hij zal er op toezien dat dit in de volgende rapportage wel het geval is.

Dhr. Verf vraagt hoe het kan dat het aantal klachten over de vliegbasis Eindhoven verhoudingsgewijs zo hoog is en wat de verdeling is tussen klachten over civiele en militaire vliegbewegingen. **Dhr. Hardenbol** zal dit uitzoeken ten behoeve van de volgende vergadering.

Nader: Gegevens zijn inmiddels bekend en luiden als volgt:

Jaartotaal 2011

<i>Totaal aantal klachten</i>	2365	
<i>Inrichtinggebonden klachten</i>	2021	
<i>Militair</i>	460	22,76%
<i>Civiel</i>	342	13,92%
<i>Structurele klagers</i>	1095	54,18%

De overige inrichtinggebonden klachten zijn toe te schrijven aan algemene hinderklachten en recreatief medegebruik.

11. Resultaten Vliegbaanregistratie

Dhr. Hardenbol vraagt of er vragen zijn over de rapportage betreffende de in 2011 uitgevoerde vliegbaanregistratie (uitgereikt tijdens de vorige vergadering en nogmaals toegezonden als nr. LW/12.40/5). **Dhr. Verf** vraagt of vooraf aan de vliegbasis wordt gemeld dat registratie plaatsvindt. **Dhr. van der Meijden** antwoordt dat alle vluchtgegevens continu worden verzameld en twee jaar worden bewaard. Van de aldus verzamelde gegevens wordt in het kader van de rapportage inzake de vliegbaanregistratie achteraf een steekproef genomen.

12. Rapportage jaarberekening vliegbasis Leeuwarden (onderzoek ex artikel 25 lid 4 LVW)

Dhr. Hardenbol geeft een korte toelichting op de door het Bureau Geluidhinder, Zonering en

Rapportering opgestelde jaarrapportage vliegbasis Leeuwarden over 2011 (*toegezonden als nr. LW/12.40/6*). Op de in deze rapportage opgenomen kaarten wordt zichtbaar gemaakt of de in het betreffende jaar geregistreerde geluidbelasting (jaarcontour) al dan niet de wettelijk vastgestelde geluidszone heeft overschreden. In 2011 was dit niet het geval. **Dhr. Verf** merkt op dat dit jaar de kleinste jaarcontour tot dusver is berekend en hoopt dat dit zo blijft. **Dhr. Verhaaf** merkt op dat als gevolg van diverse oorzaken in 2011 minder is gevlogen. Hij gaat ervan uit dat dit de komende jaren weer anders zal zijn.

13. Begroting 2013

De commissie neemt de brief van het Ministerie van Defensie betreffende de goedkeuring van de begroting voor 2012 (*toegezonden als nr. LW/12.40/7a*) voor kennisgeving aan.

De commissie stemt in met het voorstel van het secretariaat voor de begroting voor 2013 (*toegezonden als nr. LW/12.40/7b*). De secretaris zal zorg dragen voor indiening bij het Ministerie van Defensie.

14. Geluidsmetingen Frisian Flag

De voorzitter merkt op dat dit onderwerp is geagendeerd op verzoek van dhr. Verf en vraagt hem om een toelichting te geven op de door hem opgestelde notitie (*toegezonden als LW/12.40/8*)

Dhr. Verf brengt naar voren dat hij na 20 jaar COVM ervaring en 53 Marsumer ervaring dacht veel te weten over vliegtuiglawaai. Maar tijdens de geluidsmetingen gehouden bij de oefening Frisian Flag heeft hij toch weer veel geleerd, waar hij niet blij van werd. Tijdens die oefening zijn volgens hem geluidniveaus van meer dan 130 decibel gemeten. Hij stelt dat dergelijke geluidniveaus direct leiden tot gehoorschade en alleen in zeer uitzonderlijke gevallen toelaatbaar zijn. Hij wijst in dat verband op de afspraak die bij de vliegbasis Geilenkirchen is gemaakt, waar niveaus van 100 decibels als

ontoelaatbaar beoordeeld zijn en afspraken zijn gemaakt over de instelling van een permanent geluidsmetnet.

Dhr. Verf vindt de verklaring van de vliegbasis dat de naverbrander gebruikt diende te worden vanwege de aanwezigheid van vogels onvoldoende. Zijns inziens hadden de vliegbewegingen uitgesteld kunnen worden tot de vogels waren verjaagd. **Dhr. Verf** heeft van de gehouden metingen geleerd dat de instelling van een permanent geluidmetnet onmisbaar is voor een goede geluidbewaking. Hij vraagt om dit onderwerp te agenderen voor de volgende vergadering en oppert dat het RIVM, die hierover heeft geadviseerd, de commissie hierover zou kunnen informeren.

Dhr. Verhaaf antwoordt dat in het kader van het door de Luchtmacht toegepaste Risk Management is voorgeschreven dat direct de naverbrander wordt gebruikt indien grote aantallen vogels op de vliegroute worden waargenomen. In het onderhavige geval was het, gelet op het programma, niet mogelijk de vliegbewegingen uit te stellen.

Dhr. Verhaaf merkt voorts op dat de ervaringen met het geluidmeetprogramma van de F35 hebben uitgewezen dat dit een complexe materie is. Alleen als metingen onder gecontroleerde omstandigheden zijn uitgevoerd kunnen betrouwbare conclusies worden getrokken. **Dhr. Verf** erkent dat er commentaar mogelijk is op de wijze waarop de metingen zijn uitgevoerd. De resultaten geven echter wel een duidelijk beeld dat toelaatbare geluidniveaus zijn overschreden en zijn voor hem aanleiding voor nader onderzoek.

Dhr. van Mourik stelt voor om de resultaten voor te leggen aan het NLR met het verzoek deze te analyseren.

Dhr. Hardenbol antwoordt dat het NLR een commercieel bedrijf is dat daarvoor kosten in rekening zal brengen. Daarenboven is het volgens hem niet mogelijk om deze resultaten te leggen naast de invoergegevens van de jaarcontouren. Volgens hem moeten geen appels met peren worden vergeleken. **Dhr. Verf** merkt op dat hij wel een gerichte vraag aan het NLR heeft, waarvan de beantwoording volgens hem niet veel hoeft te kosten. Hij wil de formulering daarvan afstemmen met dhr. Hardenbol. **De voorzitter** biedt aan dat de provincie Fryslân bereid is in dat geval de kosten van het inschakelen van het NLR te betalen.

15. Informatie over gebruik vliegbasis.

Dhr. Verhaaf zet uiteen dat in de komende periode de reductie van het aantal F-16 van de Koninklijke Luchtmacht zal worden doorgevoerd. Uiteindelijk zullen op de vliegbasis Volkel en Leeuwarden elk 23 vliegtuigen zijn gestationeerd en 10 vliegtuigen in de Verenigde Staten. Deze reductie heeft consequenties voor het aantal vliegbewegingen dat vanaf de beide Nederlandse vliegbases wordt uitgevoerd.

In april 2013 zal weer een oefening Frisian Flag plaatsvinden. Er is in 2013 geen FWIT oefening. Voorst zal in de weken 33-41 (afhankelijk van de aanbesteding) een baanrenovatie plaatsvinden op de vliegbasis Leeuwarden. Gedurende die periode worden de vliegbewegingen verplaatst naar elders. In week 43 start het avondvliegen. Dat is eerder dan gebruikelijk in verband met het komende NATO – examen. Eind januari/begin februari 2013 is de oefening Red Flag in de Verenigde Staten en wordt er minder gevlogen vanaf de vliegbasis Leeuwarden. Daarnaast zijn er het hele jaar door in het kader van

opleiding vliegers gestationeerd in de Verenigde Staten.

Dhr. Verf vraagt naar de reden van het niet doorgaan van de FWIT. **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat er dat jaar te weinig cursisten zijn, maar dat dat in 2014 naar verwachting weer anders zal liggen.

Dhr. Elgershuizen merkt op dat er ook in 2013 weer diverse oefeningen niet doorgaan en vliegers gedetacheerd zullen zijn in het buitenland. Hij vraagt of de verwachting is dat in 2013 opnieuw een grote onderschrijding van de wettelijk vastgestelde geluidcontour zal plaatsvinden. **Dhr. Verhaaf** antwoordt dat hij geen reden heeft om dat op voorhand al aan te nemen. Wel mag worden aangenomen dat de wettelijk vastgestelde geluidcontour niet zal worden overschreden.

16. Rondvraag

Hiervan wordt geen gebruik gemaakt.

17. Sluiting

De voorzitter deelt mede dat de volgende vergaderingen zullen worden gehouden op 18 maart en 18 november 2013 en sluit de vergadering.